

УДК 349.6

Н. Р. МАЛИШЕВА,
доктор юридичних наук;
В. І. ОЛЕЩЕНКО,
кандидат географічних наук

НАУКОВІ ЗАСАДИ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Наукові засади проведення за сучасних умов систематизації екологічного законодавства України, які цією статтею презентуються для широкого обговорення науковою громадськістю, розроблені у відділі проблем космічного та екологічного права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Наприкінці 2014 р. у провідних юридичних наукових установах міст Києва та Харкова вже було проведено круглі столи, відповідні пропозиції направлено до профільного парламентського комітету та Мінприроди України з сподіванням на їх підтримку у цій справі, оскільки відповідна концепція може бути реалізована лише за умови заінтересованості держави у її реалізації.

Вважаємо за необхідне також зазначити, що наші наукові напрацювання значною мірою спираються на багаторічний попередній доробок вітчизняних та зарубіжних вчених, причому як загальнотеоретичного [1, с. 422; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9, с. 213], так і галузевого профілю [10; 11; 12, с. 224–232], а також результати наукових дискусій на наукових та науково-практичних конференціях та круглих столах, проведених останніми роками з відповідних питань [13; 14]. Значною мірою враховано власний досвід законотворчої діяльності, результати вивчення міжнародної практики, особливо, Європейського Союзу, його членів з питань проведення систематизації екологічного законодавства.

При цьому висловлюємо вдячність членам Національної академії правових наук України, провідним вченим Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, юридичних факультетів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету біоресурсів та природокористування, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Інституту законодавчих передбачень та правової експертизи, представникам інших наукових установ, вищих начальних закладів, які не лише підтримали наші зусилля, долучились до обговорення наявних напрацювань, а й висловили чимало слушних рекомендацій, які враховано при формуванні консолідованої позиції та розробленні проекту Концепції систематизації екологічного законодавства України. Адже лише за наявності єдності позицій правознавців-екологів з найбільш принципових питань вирішення цієї непрості задачі може бути забезпечено.

Проблема, яка потребує розв'язання. Майже за чверть століття, спираючись на значний вітчизняний та міжнародний досвід, в Україні сформовано комплексну галузь екологічного законодавства як досить потужну, розгалужену ієрархічну систему нормативно-правових актів різного регулюючого рівня, різної юридичної сили, різних сфер регулювання. Найбільш значущі, системо-

утворюючі для цієї галузі норми закріплено на конституційному рівні. Особливе місце в регулюванні екологічних відносин займає Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.) – рамковий для формування галузі, що створив основу відповідних конституційних норм, окреслив загальні засади правового регулювання у досить широкій сфері суспільних відносин. Внаслідок такого активного накопичення нормативно-правового матеріалу в сучасному екологічному законодавстві практично не залишилось прогальних предметних сфер. Водночас виникли й суттєві проблеми. Сформований нормативно-правовий масив за кількістю джерел перевершив показники більшості галузей вітчизняного законодавства. Як наслідок - навіть фахівці часто почали втрачати можливість відслідковування та належного оцінювання сутнісних змін у еколого-правовому регулюванні, ефективного професійного впливу на тенденції його розвитку, забезпечення дієвого контролю за процесами, що відбуваються.

Ситуація ускладнена непростим характером зв'язків суто екологічних норм з нормами, які належать до інших галузей права. Як і раніше, має місце суттєва відокремленість правового регулювання відносин у екологічній сфері від регламентації економічних та соціальних процесів, заходів з реформування системи державного управління, насамперед, державного контролю та нагляду. Як наслідок, – позитивний вплив, який мали б справляти норми екологічного законодавства, нерідко нівелюється, а інколи й унеможлиблюється, зворотним впливом законодавства інших галузей, насамперед, господарського, податкового, бюджетного.

Негативно позначилося на ситуації й повільне впровадження у вітчизняне законодавство принципів та механізмів сталого розвитку, які давно утвердилися у практиці багатьох держав, діяльності міжнародних організацій. Певні надії на позитивні зміни в цьому контексті виникають у зв'язку зі схваленням Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 «Стратегії сталого розвитку України до 2020 року» [15].

Особливо загострилась ситуація в сфері еколого-правового регулювання України в останні роки. За різних обставин, все відчутнішими ставали втрати здобутків попереднього періоду. Екологічне законодавство у своєму розвитку фактично перестало спиратися на наукове підґрунтя. У законотворчому процесі перестали враховуватись системність навколишнього природного середовища, взаємозв'язки природних процесів та явищ, їх вплив на тенденції та можливості економічного та соціального розвитку, а також сформована впродовж попередніх років комплексність екологічного законодавства, його місце в загальній системі законодавства України. Значною мірою виявились зруйнованими напрацьовані раніше нормативно-інституційні зв'язки, глибинні взаємовпливи як безпосередньо в межах екологічного законодавства, так і у поєднанні з нормами інших галузей права.

Практично перестали виконуватись необхідні превентивні прогностичні дослідження прямих і непрямих наслідків тих чи інших законодавчих змін, а часто, навіть за наявності негативних прогнозів та висновків, вони дедалі більше ігнорувались законодавцями. Постійні, переважно «точкові» законодавчі

зміни витіснили кропітку роботу з розкриття потенціалу чинних правових норм, максимального досягнення їх процесуального, інституційного та іншого забезпечення. Потреби належного співвідношення національного екологічного законодавства та норм міжнародного права також дедалі більше ігнорувалися в законотворчому процесі [16, с. 69–76].

Така ситуація значною мірою призвела до суттєвого ускладнення можливостей держави у виконанні визначених Конституцією України її екологічних функцій, до обмеження конституційних прав громадян, зниження ефективності чинного екологічного законодавства України, погіршення умов охорони природи, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, до зростання кількості проявів протиправних дій та підвищення їх суспільної шкідливості.

Метою розроблення та реалізації наукових засад систематизації екологічного законодавства України змістовно є забезпечення поліпшення стану довкілля, більш раціонального використання природних ресурсів, екологічної безпеки, переходу еколого-правового регулювання в державі на принципи сталого розвитку, гармонізації екологічного законодавства України з нормами та принципами міжнародного та європейського права.

З формально-юридичної точки зору метою систематизації є спрощення екологічного законодавства, підвищення рівня комплексності та осяжності в еколого-правовому регулюванні, досягнення внутрішньої узгодженості норм цієї галузі, а також їх міжгалузевої взаємодії в загальній системі законодавства України. На практиці систематизація екологічного законодавства має призвести до суттєвого зменшення множинності актів, усунення колізій, дублюючих норм, забезпечення гармонізації екологічного законодавства з цивільним, адміністративним, фінансовим, податковим, бюджетним та іншими галузями законодавства України в частині регулювання екологічних та близьких до них відносин.

Систематизація екологічного законодавства має враховувати реалії сучасних суспільних відносин; зміни що відбуваються; весь комплекс причин та обставин, що призвели до нинішньої проблемної ситуації; механізми ринкової економіки; передбачати подальше удосконалення наявних інститутів екологічного права, можливість появи тут нових предметних сфер регулювання.

Важливим завданням систематизації є стимулювання ефективної правореалізації, поліпшення умов для оперативного знаходження та адекватного тлумачення норм екологічного законодавства, що у свою чергу має сприяти утвердженню принципів правової держави, дати поштовх розвитку наукових досліджень, правового виховання та освіти.

Проведення систематизації екологічного законодавства України саме таким чином повною мірою відповідає євроінтеграційним цілям та інтересам України, основним тенденціям сучасного права Європейського Союзу, практиці багатьох держав світу.

На нашу думку, систематизація екологічного законодавства України має проводитись поетапно, комплексно в усіх відомих її формах (облік, інкорпорація, консолідація, кодифікація), з особливим акцентом на консолідації та коди-

фікації. Потенційно цю роботу можна було б виконати протягом десяти років, залежно від щорічних обсягів фінансування, залученого кадрового потенціалу, темпів розвитку інституційних та інших можливостей.

Систематизацію екологічного законодавства України пропонується проводити на основі *таких принципів*:

– *наукової обґрунтованості* в регулюванні екологічних відносин з урахуванням сучасних досягнень правових, природничих, економічних та інших наук;

– *конституційності*, тобто верховенства конституційних норм, неодмінного забезпечення створення законами та іншими нормативно-правовими актами дієвих механізмів їх реалізації;

– *внутрішньої єдності* екологічного законодавства як комплексної галузі, норми якої системно регулюють суспільні відносини щодо охорони природи, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки;

– *утвердження принципів сталого розвитку* на основі збалансованого поєднання екологічних, економічних та соціальних чинників, загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів задля поліпшення умов життя людей [17, с. 114–123];

– *забезпечення максимальної стабільності* правового регулювання екологічних відносин у поєднанні з *перманентністю* розвитку екологічного законодавства, забезпечення його чутливості до нових суспільних потреб;

– *дотримання пріоритетності превентивності та комплексності* при визначенні перспектив удосконалення правового регулювання;

– *збалансованості адміністративних та економічних методів у регулюванні* екологічних відносин;

– *забезпечення міжсекторальної взаємодії* при вирішенні екологічних проблем, утвердження публічно-приватного партнерства між державою, місцевим самоврядуванням, бізнесом, наукою, громадянським суспільством;

– *субсидіарності* при формуванні організаційно-правових механізмів регулювання у екологічній сфері, розподілу для цього повноважень відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування з урахуванням характеру та системності взаємозв'язків, процесів та явищ, що відбуваються в навколишньому середовищі;

– *впорядкування механізмів та посилення ролі демократичних процедур, інформаційного забезпечення, участі громадськості* у прийнятті екологічно важливих рішень;

– *обов'язковості виконання міжнародних зобов'язань України, адаптованості* екологічного законодавства України до права Європейського Союзу;

– *максимального спрощення та уніфікації механізмів правореалізації* без зниження рівня правового захисту екологічних інтересів суспільства та людини;

– *послідовності та етапності* проведення систематизації екологічного законодавства України.

До найважливіших чинників, які мають враховуватись при проведенні систематизації екологічного законодавства України, необхідно віднести такі:

- *глобалізаційні процеси*, зокрема, в економіці, соціальному та гуманітарному розвитку, в інформаційній сфері, в контексті їх впливу на проблеми у екологічній сфері, механізми доступу до природних ресурсів на міжнародному, національному та регіональному рівнях;
- *утвердження ринкових механізмів* господарювання, *рівності всіх форм власності*;
- *невідкладність удосконалення інституційного забезпечення* державного управління та регулювання в екологічній сфері;
- *необхідність впорядкування та уніфікації термінології*, що використовується в сучасному екологічному законодавстві;
- *уроки вітчизняної та зарубіжної практики систематизації* екологічного законодавства.

Слід зазначити, що в теорії права всі чотири відомі форми систематизації законодавства зазвичай розглядаються як самостійні, відокремлені одна від одної. Ми вважаємо, що систематизація екологічного законодавства потребуватиме поєднання всіх цих форм як стадій єдиного процесу. Наголошуємо, що облік еколого-правових актів за різними напрямками, у різних формах (друкованих, електронній, картотечній, класифікаторній тощо), з різною мірою вдалості давно ведеться*. Цьому, зокрема, сприяє наявність значної кількості електронних баз даних правової інформації, таких, як «Законодавство України» («Рада») [18], «Право», «Картотека» [19], «Ліга» [20], «Каталог українських правових ресурсів» [21] та ін.

Спираючись на наявні бази, реальна систематизація екологічного законодавства може розпочатись у формі, наближеній до інкорпорації. Саме «наближеній», оскільки ми термінологічно дещо відступасмо від загальнопоширеного в теорії права розуміння інкорпорації як об'єднання окремих актів законодавства в збірники, зібрання, зведення законів тощо. При цьому в спеціальній літературі інколи розрізняється офіційна (у результаті якої з'являється «звід» чи «зведення» законів як офіційне джерело законодавства, на яке можна посилається), офіційна (напівофіційна) інкорпорація (здійснювана за дорученням правотворчих органів) та неофіційна інкорпорація (ініційована та проведена будь-якими суб'єктами) [11, с. 54–57]. Ми ведемо мову про «спрошену», квазі-інкорпорацію як про інвентаризацію (підбір) усього наявного нормативного матеріалу, що може й не мати свого матеріалізованого вияву в формі видання збірника, але дозволить отримати повну й достовірну інформацію про реальний стан нормативно-правового масиву (його кількість, склад, зв'язки тощо) та

* Слід зазначити, що не всі дослідники виділяють облік як самостійну форму систематизації. Значна кількість наукових праць виводить цей процес за рамки систематизації, відводячи йому допоміжну, службову роль у здійсненні інших її форм (див., зокрема, *Теоретические вопросы систематизации советского законодательства*. – С. 9–21; *Кухарук Т. В.* Систематика и систематизация законодательства / Т. В. Кухарук // *Известия вузов. Правоведение*. – 1993. – № 5. – С. 119; *Дубовик О. Л.* Экологическое право : [учебник] / Дубовик О. Л. – М., 2003. – С. 100 та ін.).

буде слугувати практичною базою для подальших систематизаційних робіт більш високого рівня.

З урахуванням результатів такої квазі-інкорпорації пропонується переходити до узгодженого процесу консолідації та подальшої кодифікації. Як і щодо обліку, в спеціальній літературі до цього часу немає єдності думок щодо консолідації як самостійної форми систематизації. Не вдаючись до сутнісного аналізу відповідних категорій, що є прерогативою теорії права, лише зазначимо, що наша позиція в цій частині цілком співзвучна з думкою, висловленою І. Ігнат'євою про те, що на сучасному етапі розвитку екологічного законодавства існує потреба послідовного використання всіх форм систематизації. Одна форма систематизації може часом перетікати в іншу; висновки, отримані в ході інкорпорації чи консолідації, слугують основою кодифікації і т. ін. [11, с. 35].

Системний аналіз масиву екологічного законодавства України як необхідна умова його систематизації, має враховувати не лише якісні та кількісні характеристики відповідних матеріальних та пов'язаних з ними процесуальних еколого-правових норм, дотримання у них вимог законотворчої техніки (відсутність дублюючих, неузгоджених норм, невідповідності юридичної сили характеру регульованих відносин тощо). Варто врахувати й практику їх застосування, виявляючи при цьому забезпеченість матеріальних норм механізмами правореалізації через систему процесуальних норм, наявність чи відсутність законодавчо передбачених можливостей реагування на порушення відповідних норм (юридичної відповідальності) тощо.

Систематизаційні роботи слід проводити в усіх частинах екологічного законодавства України, охопивши всі його рівні, починаючи з найвищого, конституційного.

В частині забезпечення реалізації верховенства Конституції України слід визнати, що конституційний рівень регулювання в екологічній сфері є досить розвинутим, але все ж таки потребує певного удосконалення. На рівні Конституції України при збереженні існуючих норм щодо особливого правового режиму усіх природних ресурсів, визначення та гарантій забезпечення екологічних прав та обов'язків людини, слід закріпити додаткові вимоги щодо невідмінного розвитку держави на принципах сталого розвитку, необхідності посилення ролі екологічних імперативів в суспільному житті, відповідальності держави та кожного за їх додержання. Природа має бути утверджена як одне з найбільш цінних соціальних благ, яке підлягає особливій охороні в інтересах нинішнього та майбутніх поколінь.

Наступний після Конституції України щабель джерел екологічного права, сформованих в результаті систематизації, має посісти *Екологічний кодекс України*. Саме цей акт повинен відіграти роль системоутворюючого, об'єднати на загальних принципах норми численних правових актів екологічного спрямування, здійснити впорядкування не окремих правових норм, а всієї системи еколого-правового регулювання. Для цього важливо одразу чітко визначитись щодо сфери регулювання екологічного законодавства, її місця в структурі вітчизняного законодавства, сформувавши систему джерел цієї галузі в цілому.

Кодекс має охопити насамперед ті екологічні відносини, що є інтегрованими, тобто стосуються усіх природних ресурсів. При цьому слід враховувати, що правове регулювання охорони, використання та відтворення окремих природних ресурсів має свою суттєву специфіку. Таке диференційоване регулювання сьогодні є об'єктом окремих поресурсних кодексів та законів. Це вбачається обґрунтованим і може бути збережено і надалі. Водночас спільні щодо всіх природних ресурсів відносини мають стати об'єктом регулювання саме Екологічного кодексу України, на підставі та у відповідності з яким мають розроблятися інші нормативно-правові акти, що стосуються особливостей використання й охорони окремих природних ресурсів.

Методологічною основою визначення співвідношення Екологічного кодексу та природоресурсних кодифікаційних актів є визнання екологічного права комплексною галуззю в системі права України, в якій джерела земельного, надрового, водного, лісового, фауністичного, флористичного, та іншого природоресурсного права формують підгалузі відповідної комплексної галузі.

На основі положень Екологічного кодексу України впродовж наступного етапу систематизації має бути переглянуто правове регулювання охорони, використання та відновлення усіх природних ресурсів. Це стосується як базової термінології, так і сутнісних засад охорони, використання та відтворення природних ресурсів, екологічної безпеки, питань власності, реалізації функцій управління та регулювання. Завдяки цьому з природоресурсних кодифікаційних актів мають бути вилучені дублюючі положення та колізії, застарілі норми і при цьому забезпечено заповнення прогалин. У більшості з цих підгалузей на даний час паралельно із відповідними кодексами діє значна кількість законів. Тому в цій частині доцільно здійснити додаткові заходи консолідуючого характеру.

Не менш важливо і те, щоб систематизація екологічного законодавства синхронізувалась змістовно та у часі з аналогічними діями у деяких інших галузях законодавства, що мають особливо тісні предметні зв'язки з екологічною сферою, норми яких несуть виражене екологічне навантаження. Це, зокрема, стосується ядерного, енергетичного, космічного, містобудівного законодавства, законодавства з питань надзвичайних ситуацій тощо.

Таким чином, систематизація екологічного законодавства повинна відбуватися в різних напрямках та формах, в декілька етапів, які можуть здійснюватися значною мірою паралельно. При цьому основна установка – забезпечення максимальної кодифікації, яку слід проводити послідовно, після використання елементів інкорпорації та консолідації. За напрямами, спрямованістю та сферою робіт умовно може розрізнятися кодифікація *загальногалузева, підгалузева, спеціальна та міжгалузева (комплексна)*, кожна з яких має свої особливості.

Особливо важливою умовою забезпечення досягнення змістовної мети систематизації екологічного законодавства України є її проведення в органічному поєднанні з *екологізацією інших галузей вітчизняного законодавства* [22; 23, с. 76], оскільки еколого-правові норми переважно діють не відокремлено, а як елемент регулювання господарської чи іншої діяльності. Від того, наскільки

ки екологічні імперативи будуть органічно інтегровані в інші галузі законодавства, значною мірою залежить дієвість всієї системи еколого-правового регулювання. З огляду на це, належна увага має бути приділена питанням правового забезпечення паритетності відносин між різними суб'єктами, рівності усіх форм власності, трансформації досить жорсткої системи державного управління у систему державного регулювання, удосконалення інформаційного забезпечення діяльності з охорони навколишнього природного середовища, запровадження обов'язкової комплексної економічної оцінки природних ресурсів та ефективності природоохоронної діяльності, спричинених збитків тощо.

Проведення систематизації екологічного законодавства України є неодмінною умовою успішного здійснення євроінтеграційної політики України, адаптації її законодавства до законодавства Європейського Союзу. Адже ми пам'ятаємо, що відповідно до Угоди про Асоціацію Україна – ЄС передбачається обов'язкова імплементація у законодавстві України вимог більш як 350 директив та інших актів ЄС, з яких щонайменше третина – пов'язані з вимогами екологічної безпеки та раціонального природокористування [24].

Визнаючи, що перспективи розвитку України на даному етапі значною мірою пов'язані з подальшим утвердженням ринкових відносин, має бути враховано реальність загроз суттєвим екологічним інтересам у разі неналежного регулювання відносин з реалізації права приватної власності на природні ресурси. Тому у процесі систематизації екологічного законодавства слід забезпечити системне врегулювання усіх пов'язаних з цим питань, з тим, щоб створити умови для досягнення як екологічних цілей, так і прискорення соціально-економічного розвитку держави.

Забезпечення успішного проведення систематизації екологічного законодавства України потребує відповідного *наукового, інформаційного, фінансового, інституційного та іншого забезпечення*. Науково-методичне супроводження реалізації Концепції систематизації екологічного законодавства України, сформованої на цих наукових засадах як управлінського документу, підготовки проекту Екологічного кодексу України, координації розроблення поресурсних кодексів та інших консолідованих актів законодавства має забезпечити Координаційна рада з питань систематизації екологічного законодавства та створені нею робочі групи, у складі представників відповідних наукових установ, державних, в тому числі правоохоронних, органів, а також профільного парламентського комітету, дослідницьких програм, проєктів, які виконуються в Україні за сприяння міжнародних організацій. Організаційне забезпечення діяльності цієї Ради може бути покладене на Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України.

Враховуючи особливе значення цієї роботи, важливо передбачити формування спеціальної постійно діючої системи моніторингу ефективності екологічного законодавства із залученням академічних та інших наукових установ, відповідних правоохоронних, виконавчих та інших державних органів, неурядових аналітичних центрів. Результати функціонування такої системи мали б оперативну опрацююватись і реалізовуватись шляхом розроблення науково

обґрунтованих рекомендацій для використання в діяльності правозастосовних органів, а також шляхом внесення у процесі проведення систематизації, у разі потреби, змін до чинного екологічного законодавства. Функціонування цієї системи має спрямовуватися зазначеною Координаційною радою.

Фінансування відповідних досліджень, а також виконання нормопроектувальних робіт має здійснюватися за відповідними державними програмами, зокрема в межах єдиної державної програми з охорони навколишнього середовища, як за рахунок коштів Державного бюджету України, так і з залученням коштів місцевих бюджетів, міжнародних організацій, грантів, державних екологічних фондів та з інших джерел.

В інтересах належного наукового забезпечення здійснення систематизації екологічного законодавства України, а також позитивного сприйняття її очікуваних результатів в суспільстві, фаховому середовищі доцільно передбачити систематичне проведення семінарів, круглих столів, конференцій, відкрити рубрики у періодичних наукових та інших виданнях для публічного обговорення проблем та визначення шляхів їх розв'язання, забезпечення роз'яснення мети, цілей та результатів проведення систематизації екологічного законодавства, особливо цільовим групам, серед яких найбільш важливі – учнівська та студентська молодь, працівники правоохоронних та інших державних органів, а також науковці, природоохоронна громадськість. Внаслідок проведення систематизації екологічного законодавства України будуть створені можливості для суттєвого поліпшення умов вирішення актуальних проблем охорони природи, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки, впорядкування та взаємного узгодження відповідних правових норм. Суттєво зменшиться кількість актів законодавства, поліпшиться правозастосування, активізуються наукові дослідження, утвердиться екологічний правопорядок в Україні на засадах принципів сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. *Шебанов А. Ф.* Некоторые вопросы теории нормативных актов в связи с систематизацией советского законодательства / А. Ф. Шебанов // Советское государство и право. – 1960. – № 7. – С. 140–142.
2. *Теоретические* вопросы систематизации советского законодательства / [под ред. С. Н. Братуся, И. С. Самощенко]. – М., 1962. – 284 с.
3. *Систематизация* законодательства как способ его развития / [Гетьман-Павлова И. В., Ерпылева Н. Ю., Салыгин Е. Н. и др.]; отв. ред. В. А. Сивицкий. – М. : Издательский Дом Гос. ун-т «Высшая школа экономики», 2010. – 535 с.
4. *Гетьман Е. А.* Кодифікація законодавства України: загальна характеристика, особливості, види : [монографія] / Гетьман Е. А. – Харків : Право, 2012. – 192 с.
5. *Кабрияк Р.* Кодификации / Р. Кабрияк ; [пер. с фр. Л. В. Головки]. – М. : Статут, 2007. – 476 с.
6. *Кодифікація* законодавства України: теорія, методологія, техніка / [Шемшученко Ю. С., Ющик О. І., Горбунова Л. М., Теплюк М. О. та ін.]; за заг. ред. О. І. Ющика. – К. : Парламентське вид-во, 2007. – 208 с.
7. *Алексеев С. С.* Восхождение к праву: Поиски и решения / Алексеев С. С. – М. : Норма, 2001. – 748 с.

8. Ющик О. І. Теоретичні основи законодавчого процесу : [монографія] / Ющик О. І. – К. : Парламентське вид-во, 2004. – 380 с.
9. *Законодательная техника* : науч.-практ. пособие / [под ред. Ю. А. Тихомирова]. – М. : Городец, 2000.
10. Шестерюк А. С. Вопросы кодификации законодательства об охране окружающей среды / Шестерюк А. С. – Ленинград, 1984.
11. *Игнатъева И. А.* Теория и практика систематизации экологического законодательства России / Игнатъева И. А. – М. : Изд-во МГУ, 2007. – 384 с.
12. *Голиченков А. К.* Экологический кодекс Российской Федерации: основные элементы концепции проекта / А. К. Голиченков // Экологическое право России : сб. материалов Науч.-практ. конф. / под ред. А. К. Голиченкова. – М., 2001. – Вып. 2: 1999–2000 гг. – С. 224–232.
13. *Екологічний кодекс України: міфи та реальність* : матеріали Міжнар. круглого столу (Київ, 12–13 травня 2005 р.). – К., 2006. – 115 с.
14. *Сучасні проблеми систематизації екологічного, земельного та аграрного законодавства* : зб. наук. праць круглого столу (18 березня 2011 р.). – ВГЛ «Обрії», 2011. – 238 с.
15. *Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020”»* від 12 січня 2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.president.gov.ua/documents/18688.html.
16. *Малишева Н. Р.* Развитие экологического права Украины: 20 років потому / Н. Р. Малишева // *Правова держава : Щорічник наукових праць*. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. – Вип. 22. – С. 69–76.
17. *Малишева Н. Р.* Екологічне право України: вектори розвитку в XXI сторіччі / Н. Р. Малишева // *Право України*. – 2011. – № 2. – С. 114–123.
18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/index>.
19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://statelaw.pp.ua/бази-даних-правової-інформації>.
20. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uz.ligazakon.ua>.
21. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lawukraine.com>.
22. *Игнатъева И. А.* Систематизация экологического законодательства и экологизация иных отраслей российского законодательства / И. А. Игнатъева // Экологическое право. – 2007. – № 1.
23. *Новикова Е. В.* О тенденциях, определяющих развитие экологического законодательства / Е. В. Новикова // Экологическое право России : сб. материалов Науч.-практ. конф. / под ред. А. К. Голиченкова. – М., 2001. – Вып. 2: 1999–2000 гг.
24. *Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16 вересня 2014 р.)* [Електронний ресурс] // *Відомості Верховної Ради України*. – 2014. – № 40. – Ст. 20–21. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/paran2820#n2820.

Н. Р. Малишева, В. І. Олещенко. Наукові засади систематизації екологічного законодавства України

У статті здійснено ретроспективний аналіз становлення екологічного законодавства в Україні, його сучасного стану та тенденцій розвитку. Обґрунтовано актуальність проведення на сучасному етапі систематизації цієї галузі законодавства України. Викладено концептуальні засади організації та здійснення відповідного процесу, напрацьовані в

Інституті держави і права ім. В. М. Корещького НАН України, за підтримки еколого-правової наукової громадськості України. Висвітлено методологічні засади цього процесу, етапи та послідовність його здійснення. Запропоновано принципи, на яких має базуватись систематизація екологічного законодавства. Підкреслено тісний зв'язок відповідних систематизаційних процесів з адаптацією українського законодавства в галузі охорони природи, національного природокористування та забезпечення екологічної безпеки до *acquis communautaire* ЄС, згідно з вимогами Угоди про асоціацію України та ЄС. Серед основних чинників систематизації визначено орієнтацію на міжнародно-визнану концепцію сталого розвитку. Передбачено, що систематизація екологічного законодавства має відбуватися в усіх відомих формах: обліку, інкорпорації, консолідації, кодифікації, з особливим наголосом на двох останніх. Запропоновано механізми наукового, інформаційного, фінансового, інституційного та іншого забезпечення належного здійснення систематизації екологічного законодавства в Україні.

Ключові слова: систематизація законодавства, екологічне законодавство України, інкорпорація, консолідація, кодифікація, екологічний кодекс, природоресурсні кодекси, екологізація законодавства.

Малышева Н. Р., Олещенко В. И. Научные основы систематизации экологического законодательства Украины

В статье осуществлен ретроспективный анализ становления экологического законодательства в Украине, его современного состояния и тенденций развития. Обоснована актуальность проведения на современном этапе систематизации этой отрасли законодательства Украины. Изложены концептуальные начала организации и осуществления соответствующего процесса, выработанные в Институте государства и права им. В. М. Корещького НАН Украины при поддержке эколого-правовой научной общественности Украины. Освещены методологические основы этого процесса, этапы и последовательность его осуществления; принципы, на которых должна базироваться систематизация экологического законодательства. Подчеркнуто тесную связь соответствующих систематизационных процессов с адаптацией украинского законодательства в области охраны природы, рационального природопользования и обеспечения экологической безопасности к *acquis communautaire* ЕС, в соответствии с требованиями Соглашения об ассоциации Украины и ЕС. Среди основных факторов систематизации определено ориентацию на международно признанную концепцию устойчивого развития. Предусмотрено, что систематизация экологического законодательства должна проводиться во всех известных её формах: учета, инкорпорации, консолидации, кодификации, с особым упором на двух последних. Предложены механизмы научного, информационного, финансового, институционального и иного обеспечения проведения систематизации экологического законодательства в Украине.

Ключевые слова: систематизация законодательства, экологическое законодательство Украины, инкорпорация, консолидация, кодификация, экологический кодекс, природоресурсные кодексы, экологизация законодательства.

Malysheva N. R., Oleshchenko V. I. Scientific Bases of the Ukrainian Environmental Legislation Systematization

This article is based on the results of own research and legislative activity, scientific discussions, analysis of the works of other scientists, experience of different countries.

This article presents a retrospective analysis of the environmental legislation of Ukraine, its current status and development trends. It is pointed out that during the independence years, basing on the native and foreign experience, a quite developed complex field of environmental legislation has been formed in Ukraine as a hierarchical system of regulatory legal acts of

different regulative levels, different legal force and different scopes of regulation. This system based on the norms of the Constitution of Ukraine (1996) and of the Law «On the Protection of the Natural Environment» (1991). In modern time there are practically no subjects of the regulatory field being unregulated left. At the same time, there are major issues which arose from non-compliance of the environmental law development with the latest achievements in legal, natural and other sciences, inappropriate considering of the principles of sustainable development, complicated connections in the legal regulation of the environmental, economical and social spheres.

The close relationship between the systematization of the environmental legislation and the relevant adaptation processes of the Ukrainian legislation on environmental protection, nature conservation and environmental safety to the EU *acquis communautaire*, in accordance with the requirements of the Association Agreement between Ukraine and the EU, is emphasized in the article. From legal point of view, the aim of the systematization of environmental legislation is the rise of level of the complexity and applicability of the legal environmental regulation norms, their inner consistency within this field of legislation, and improvement of its inter-branch interaction in the general system of the Ukrainian legislation. Systematization should reduce the multiplicity of legal documents, remove collisions, duplicating norms not only within this field of legislation, but also in the inter-branch contradictions, provide better harmonization with the civil, administrative, financial, tax, budget and other fields of legislation. Stimulation of more effective implementation of legislation as a very important task too.

Main principles and factors of the systematization of the environmental legislation are reflected. The necessity of the step-by-step and complex development of the systematization of the environmental legislation in all known forms with a special accent on consolidation and codification ensuring the supremacy of the Constitution of Ukraine, the contents of the environmental norms of which is proposed to be clarified and developed, is justified. In future Environmental Code of Ukraine should play important role in the environmental legislation. This document has to be a system-forming, combining the norms of numeral legal environmental documents on the general principles. It has to order entire system of the legal environmental regulation. It has to cover initially environmental relations, which are integrated and concern all natural resources. Herewith, it is taken into account, that legal regulation of protection, usage and renewal of the particular natural resources has its own specifics. Therefore, these spheres should be regulated by the natural resources codes formed in compliance with the Environmental Code. The necessity of the simultaneous systematization in the fields which are especially closely linked in its subjects with the environmental one is being justified – refers to the nuclear, energy, space, urban planning legislation, the legislation concerning the protection of the inhabitants and territories in case of emergencies etc. It is also crucial to ensure the environmentalization of the other fields of legislation. The proposals on the scientific, informative, financial, institutional and other support of the systematization of the environmental legislation of Ukraine are accentuated.

On the basis of the formulated scientific bases the Concept of the systematization of the environmental legislation of Ukraine is being developed, which already passed to the respective authorities for approval and development of the works, required for it's realization.

Key words: Systematization of Legislation, Environmental Legislation of Ukraine, Incorporation, Consolidation, Codification, Environmental code, Codes of the Natural Resources, Ecologization of Legislation.